

Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban

A terrorizmus természete – a geopolitikai erőterek folyamatos és heves változásainak a függvényében – állandó és sokszor nehezen nyomkövethető átalakulásokon megy keresztül. Előadásomban a terrorizmus két olyan vonatkozásával foglalkozom, amely kihívásokkal és ellentmondásokkal szembesítheti a rendvédelem és a terrorelhárítás szakembereit.

Magányos elkövetők

Kérdés, hogy a magányos elkövetőket újkeletű és önálló jelenségként kezeljük-e vagy pedig úgy fogjuk fel, mint a terrorizmus diverzifikációs folyamatának legújabb állomását. A kérdéskört elemző tanulmányok többségéből azt látom – megelőlegezve ezzel egyben a végkövetkeztetést –, hogy a „magányos farkasok” problémáját a diverzifikációs folyamat összefüggéseiben kell vizsgálnunk. Mindenekelőtt talán nem felesleges dióhéjban összefoglalni a diverzifikációs folyamat lényegét. A diverzifikáció eredetileg azt jelenti – amint ez köztudomású –, hogy a terrorista mozgalmak központi ereje és vezetése szétesik, és a legkülönbözőbb helyi csoportok, sejtek nevezik ki magukat egy adott térségben az Al-Kaida letéteményeseinek. Bin Laden halála óta ez a diverzifikációs folyamat felgyorsult. Vagyis, az ellenfélnek nincs könnyen felismerhető és azonosítható arca, székhelye és vezére; az arca és a maszkja folyton változik, mozgásban van, elsősorban a lokális válságövezetek dinamikája szerint. A „franchise-rendszerben” működő terrorista mozgalmak klasszikus példája a Sahel-régió. A Sahel-régió talán legveszélyesebb és legveszélyeztetettebb országa ma Mali. Az iraki diktatúra bukása és az Arab Tavasz történései jelentős szerepet játszottak abban, hogy militáns iszlamista sejtek vették át az uralmat és teremtettek polgárháborús

viszonyokat a térségben. A tuaregek négy különböző csoportja, egymással is rivalizálva, meghonosította a permanens erőszakot a térségben. Belső viszonyaik nehezen átláthatóak: míg a tuaregek között például négy törzs tekinti magát az Al-Kaida helyi megbízottjának, valójában csupán az egyikük az, amelyik valóban az Al-Kaida önálló szárnyaként működik... (A tuaregeket korábban a Khadafi-rezsim támogatta és egyszersmind kordában is tartotta...). Az Arab Tavasz által elindított diverzifikációs folyamat, Egyiptomtól Szíriáig, mára szinte nyomonkövethetlenné vált: az érintett országok bomlásfolyamatai, erőszakhullámjai és fegyveres harcai a terrorista toborzás számára már-már kimeríthetetlen „piacot” teremtettek. Megjósolhatatlan, hogy a sokféle politikai csoportosulásból melyek válhatnak terrorista mozgalmak melegágyává és utánpótlásává.

A diverzifikációs folyamat másik – mostanában elég vészjósló – oldala az a fajta radikalizáció, amely nem a válságövezetekben, hanem az Egyesült Államokból vagy Európa országaiból sodor terrorista csoportok vonzáskörébe jómódú polgári családokból származó fiatalokat. Amerikában vagy Európában születtek, legfeljebb a szüleik vagy a nagyszüleik jöttek valamilyen harmadik országból. Ők azok, akik elsősorban az interneten keresztül ismerkedhetnek meg terrorista ideológiákkal, kapcsolódhatnak be a terjesztésükbe, és vehetik fel a kapcsolatot olyan csoportokkal, akiknek a hatására útrakelnek, és akár maguk is terrorista merényletek részesévé vagy elkövetőjévé válhatnak. Idézhetjük Dosztojevszkij „Ördögök” című regényének a mottóját, amely Puskin egyik versének részletével, már-már láttnoki erővel jeleníti meg a modernkori radikalizáció foglatatát: „Ha megölsz, se látok nyomot / ismeretlen már e táj / Alighanem ördög vezet / összevissza körbejár.”

Az elmúlt években azonban olyan elkövetők állították reflektorfénybe a „magányos farkas” dilemmáját, akik nem feltétlenül kötődnek akár eszmeileg, akár gyakorlatilag az Al-Kaida típusu terrorista mozgalmakhoz. Például Breivik. Vagy a londoni merénylet, aki lefejezett egy brit katonát Londonban,

a nyílt utcán. Ha az ember az elmúlt évekre visszagondol, megállapítható, hogy mind a rendvédelmi szakemberek, mind az állampolgárok számára az egyik legriasztóbb jelenség ezeknek a magányos elkövetőknek a feltűnése. Az ilyen típusú cselekmények azért is rendkívül ijesztőek, mert amíg egy központi irányítású, Al-Kaida típusú terrorizmusról beszélünk, addig az állampolgár a maga biztonságérzetét arra a hitre építheti, hogy országának rendvédelmi szervei, együttműködve más országok szerveivel, képesek lehetnek felderíteni és megelőzni a merényleteket. A Breivik-típusú magányos elkövetők viszont olyan emberek, akik a lelkükben munkáló téveszméknek és agresszív fantáziáknak engedve, elszigetelten követik el a tetteiket, amelyik ily módon megjósolhatatlan és kivédhetetlen.

A „magányos farkas” kifejezés különben az 1990-es évek végéről származik. Konkrétan a fehér faj felsőbbrendűségét hirdető két szélsőségestől, Tom Metzger-től és Alex Curtistól, akik a „szabadúszó terrorizmus” („freelance terrorism”) híveiként arra bíztatták követőiket, hogy taktikai megfontolásból mindig egyedül, elszigetelten kövessenek el erőszakos cselekményeket. Az ilyen magányos elkövetők nem feltétlenül a dzsihadista terrorizmus ideológiájához kapcsolódnak. Lehetnek szélsőjobb vagy szélsőbal indíttatásúak. (A szeparatista terrorcselekményekre itt most nem térnék ki).

A szélsőbaloldali terrorizmussal, legalábbis globális méretekben, ma már kevéssé kell számolnunk. Ennek nyilvánvaló oka, hogy a Szovjetunió összeomlásával megszűnt az a központ, nevezetesen Moszkva, amely a szélsőbalos extrémizmus fő támogatója és fenntartója volt (ha ezt nyíltan nem is vállalta). A Hamvas Béla Intézetben két, saját kutatásainkat összegző könyvet publikáltunk arról, hogyan álltak a kommunista rendszerek és titkosszolgálatok a nemzetközi terrorizmus, például a Carlos-csoport vagy általában a Vörös Brigádok mögött. Ma már állami szinten legfeljebb Dél-Amerika bizonyos országaiban kaphatnak támogatást, ahol azonban maga az állam tekinthető sok tekintetben extrémistának. Nem tudjuk mit hoz a jövő; nehéz volna megjósolni, hogy a gazdasági válság vagy az európai intéz-

ményrendszer válsága mikor hívhat életre ismét szélsőbalos mozgalmakat. De – bocsássák meg az aktuálpolitikai felhangját annak, amit mondok –, amikor egy politikai csoportosulás az általa nem szeretett miniszterelnök szobrát ledönti, és a levágott és szétvert szobor darabjaival és fejével rugdalózik, és közben a magyar himnusz trágár verzióját éneкли, akkor elgondolkozom azon, hogy ez a szó szimbolikus értelmében vuduista performance, a maga brutalitásában nem tekinthető-e valamiféle szélsőbalos extremizmus előszelének vagy előjátékának.

A szélsőjobboldali mozgalmak, bár erősödni látszanak, ellenségképük különbözősége miatt nem igen tudnak közös eszmerendszer és közös cél jegyében egyesülni. Az európai szélsőjobboldali mozgalmak azért nem képesek közös nevezőt találni, mert amíg egyikük a bevándorlás ellen visel hadat, de nem rasszista alapon, a másiknak a cigánygyűlölet és az antiszemitizmus a vezérmotívuma. Ez pedig megnehezíti a közös fellépést. Gondoljanak például arra, hogy a régebbi időszakokban, a csecsen terrorizmus „hőskorában”, azért nem tudtak érdemben összefogni az Al-Kaidával, mert hiába volt közöttük habitusbeli hasonlóság, a csecseneknek Oroszország volt a fő ellenfele, az Al-Kaidának viszont Amerika. Hazai viszonyoknál maradva, a magyar szélsőjobb vagy radikális jobb – nem akarnék itt a fogalmi különbségtételben elmerülni –, amikor európai szövetségeseket keres a hasonszőrűek között, rendre beleütközik abba, hogy az európai szélsőjobb szemében az antiszemizmus nem különösebben vonzó portéka. Szélsőjobboldali terrorcselekménynek tekinthetők a romagyilkosságok, amelyek szerencsére elszigeteltnek bizonyultak. Mindazonáltal azok, akik a mérsékelt jobboldalon megengedőleg, sőt olykor összekacsintólag tekintenek a szélsőjobboldali megnyilvánulásokra, ha tetszik, ha nem, osztoznak a felelősségben, ha a „szalonnácizmus” egy adott helyen és időben átcsap erőszakos cselekménybe.

De valójában kik is a magányos elkövetők, és mi vezeti el őket a tettig? Kérdés, hogy elsősorban klinikai pszichológiai keretben kell-e őket értelmeznünk, vagy inkább a terrorizmus újabb diverzifikációs jelenségeként tudunk róluk

hiteles képet alkotni. Számos tanulmány próbálja meg lélektani fogalmakkal meghatározni a „magányos farkasok” típusait. Az igazság az, hogy ezek kissé mesterkéltné kategorizálásoknak tűnnek. A legáltalánosabb tipologizálás talán az, amelyik megkülönböztet „káosz-terroristát” és „karrier-terroristát”. Tipikus „káosz-terrorista” Breivik, aki ha egyszer nekilendül, hatalmas pusztítással járó merényletet követ el, majd gyakorlatilag földja magát. Ezzel szemben a „karrier-terrorista”, például egykor Ted Kazsinszky, a Unabomber, húsz éven keresztül küldözgette a levélbombáit mindenfelé... Nekem úgy tűnik, hogy ez a tipologizálás a jelenség mélyebb megértéséhez és megelőzéséhez sokat nem ad hozzá. A kérdés inkább az, hogy ezek a „magányos farkasok” valóban magányosak-e, vagy ha csak virtuálisan is, de tagjai valamilyen „falkának”. (A farkas egyébként falkában vadászik, ennyiben a metafora nem is igazán pontos...). Melyik volna az előnyösebb a terrorelhárítás szempontjából? A válasz nem egyértelmű. Egyfelől a falka mindig veszélyesebb, hisz összesíti az erőket; ugyanakkor a felderíthetősége több eséllyel kecsegtet, hiszen a hírszerzés és az elhárítás a maga megszokott módszereivel feltérképezheti a falka hálózatát, és követheti a tevékenységét. De ha egy magányos elkövető valóban magányos, akkor voltaképpen a klinikai pszichológia területén mozgunk, ahol a terrorelhárítás tehetetlen, illetve beleütközik mindazokba a nehézségekbe, amelyekbe egy klasszikus sorozatgyilkos azonosítása ütközik. Úgy látom, hogy a terrorizmus kutatói, a terrorelhárítás szakértői az esetelemzések alapján egyre inkább hajlanak arra, hogy a magányos elkövetők többsége, ha másként nem is, az Interneten keresztül már az első időszakban bekapcsolódott valamilyen virtuális terrorista közösség kommunikációs világába. Minden jel arra mutat, hogy azokat, akiket mi magányos elkövetőnek gondolunk, az interneten keresztül toborozzák és radikalizálják (és esetenként kiképzik). Azok a konkrét eseteket, amelyeket itt megemlítenék, az iszlamista terrorizmus világából merítem, mivel a legbőségebb példatár itt áll rendelkezésünkre. Engedjék meg, hogy röviden ismertessem egy olyan vizsgálat eredményeit, amelyet a West Point Counter Terrorism Center folytatott le. Nyolcvan olyan támadást elemeztek,

amelyet „magányos farkasok” követtek el, 1993 és 2010 között. Több mint 45 elkövetőnél sikerült felderíteni és bizonyítani, hogy az Interneten keresztül is kaptak kiképzést és eszmei muníciót. Egy 2012 januárjából származó felmérés szerint közel 8000 olyan honlap működik az interneten, amelyik részben kódoltan, részben teljesen nyílt formában, kifejezetten terrorista tartalmakat közvetít, és ötletekkel szolgál olyan emberek számára, akik valamilyen személyes lelki okból fogékonyvá váltak az erőszakra. Számos szerző vélekedik úgy, hogy a „magányos farkasokban” az Al-Kaida új stratégiája testesül meg. Az Al-Kaida elveszítette fő központjait és vezéreit; másod-, sőt, harmadvonalbeli vezetői közül is sokat letartóztattak. Ezért elkezdtek új stratégián gondolkodni. 2003-ban például már különböző extremista fórumok arra biztatják olvasóikat, hogy ne várjanak központi instrukciókra. 2006-tól kezdve létezik az Inspire nevű honlap, a dzsihád egyik fő kommunikációs felülete, ahol kifejezetten ilyen címmel jelennek meg dolgozatok: „Hogyan harcolj egyedül?”, vagy „Hogyan hozzáál létre kis sejteket a központtól függetlenül?”. Vagy: 2011-ben egy videót közzétesznek, amelynek a fő üzenete az, hogy „Ne másra építs, hanem te magad hajtsd végre a feladatot!”. 2012 májusában az Inspire-nek két olyan száma is megjelenik, amely arról szól, hogyan kell megkeresni és támogatni a magányos elkövetőket. A new york-i rendőrség nemrégiben az internetes beépülés céljából létrehozott egy Kiberhírszerző Egység-et, amelynek a tagjai belépnek ezekre a honlapokra. A sikeres beépülésre pedig bomlasztási stratégiákat építenek: ez a terrorellhárítás egyik ígéretes eszköze lehet. De hadd említsem meg még a „The Organisation and Structure of National Terrorism” néven futó spanyol programot. A terrorizmussal foglalkozó írások és tanácskozások visszatérő eleme az a jogos kesergés, hogy az Internet valószínűleg paradicsomot teremtett a terrorizmus és a szervezett bűnözés számára. Manuel R. Torres, spanyol elemző viszont abból indul ki, hogy az Internet a terrorizmus számára nem csupán kiaknázható előnyt jelent, hanem kivételes sebezhetőséget is. Permanens paranoia forrását. A terrorizmus elleni harcban pedig ezt a sebezhetőséget kell minél jobban kihasználni. A hálózatok tag-

jai nem igen mernek saját otthoni gépükön kommunikálni, mert az könnyen azonosítható. Az iszlám országokban pedig még az internetes kávézó sem áll rendelkezésre, ahol anonim módon lehetne levelezgetni... 2010 nyarán az Inspire oldalai megsérültek. Csupán az első néhány oldala volt olvasható – a hírszerző szervek sikeres bomlasztási tevékenységének köszönhetően –, ami pánik-spirált indított be. A dzsihadista hálózat minden tagja elkezdte lázasan küldözgetni az üzeneteket, hogy mindenki mindent töröljön, még a jelszavait is. Így voltaképpen saját magukat számolták fel, és az egész network tulajdonképpen elhalt, annélkül, hogy a terrorelhárításnak pusztán a kibervédelem hagyományos eszköztárára kellett volna hagyatkoznia.

Külön is említhetők az úgynevezett dzsihadista fantomcsoportok. Olyan csoportok, amelyek azzal a céllal tartanak fenn, hogy az adott országban, a társadalomban stresszhelyzetet hozzanak létre. Beharangoznak olyan merényleteket, amelyeket egyébként nem szándékoznának, vagy nem tudnának elkövetni. Céljuk csupán az állandó pszichológiai hadviselés ébrentartása. Ezekkel a fantomcsoportokkal kapcsolatban egyébként – a terrorelhárítás szempontjából – megint csak együtt jelentkezik a kihívások és az ellentmondások. Kihívást jelent a beépülés, azaz a sebezhetőség kiaknázása. Más oldalról viszont, az ellentmondások síkján, furcsa históriákról is lehet olvasni. A CIA és a szaúdi hírszerzés együtt létrehozta egy nagyon sikeresen működő ál-fantom honlapot, és „csaliként” közzétették egy amerikai katonai alakulatok ellen készülő támadás tervét. Ámde a Pentagont nem avatták be a titkos műveletbe. Úgyhogy a katonai hírszerzés egy perc alatt szétverte és megsemmisítette azt, amit a CIA és a szaúdi hírszerzés sok hónapos munkával felépített. De említhetnénk eseteket a holland titkosszolgálat gyakorlatából is. Mindazonáltal, a kibervédelem mellett, a kiberbeépülés a jövő egyik fontos eszközének tűnik, amelyre hatékony bomlasztási stratégiákat lehet építeni.

De ha az ellentmondásoknál tartunk, még valamiről érdemes szót ejteni. Az FBI 2012-ben nagyon komolyan ráállt arra – Önök persze ezekről a dolgokról sokkal többet tudhatnak, mint jómagam, aki csupán a nyilvános for-

rásokra hagyatkozhat –, hogy beépüljön nem csak az internetes honlapok világába, hanem magukba a terrorista csoportokba is. Így sikerült meghiusítani merényleteket, többek között Tampa-ban vagy Chicago-ban. De ennek előzményeként az FBI fedett ügynökei látták el kocsikra szerelhető bombákkal ezeket a terroristákat, és az FBI fizette ki hitelkártyával például egy olyan terrorista repülőjegyét, aki Afganisztánba ment egy merényletet végrehajtani. Hát erre mondják, köznapki kifejezéssel, hogy egy kicsit „necces”. Mert ha ellátunk egy terroristát bombával beépülési céllal, az nyilván siker a terrorelhárítás számára, a legkisebb gikszer esetén azonban mindez tragédiába torkolthat.

Mindehhez azonban érdemes hozzátenni és az összkép megítélésében figyelembe venni a legfrissebb adatokban megmutatkozó trendeket. A terrorizmussal gyanúsított és a terrorista cselekményt elkövető muszlimok száma mind az Egyesült Államokban, mind Európában csökkenő tendenciát mutat. 2012-ben 8 ember lett vallási indíttatású terrorizmus áldozata. Európában – az Europol értékelése szerint – a terrorizmussal összefüggésbe hozható letartóztatások száma 2006-hoz képest 2011-re több, mint 400 esetről 300 alá csökkent. Míg 2007-ben 137, 2011-ben már csupán 45 terrorizmussal összefüggő vádemelés történt. 2011-ben Európában nem történt terrorista cselekmény. 2012-ben azonban vallási indíttatású terroristák 6 támadást vittek véghez az EU területen. A vallási indíttatású terrorizmushoz kötődő letartóztatások száma 122-ről 159-re nőtt 2011 és 2012 között. Az Europol megállapítása szerint egyre több úniós állampolgárt szemelnek ki terrorista csoportok emberrablás céljából. Aggasztó és veszélyes jelenség, hogy az EU állampolgárai közül továbbra is egyre többen utaznak terrorista ideológiák és szándékok vonzásában a Közel-Keletre, Afganisztánba, Pakisztánba és Szómáliába. Ami az úgynevezett etno-nacionalista és szeparatista terrorizmust illeti, 2012-ben két ember vált szeparatista terrorizmus áldozatává, beleértve egy észak-írországi börtönört. 167 támadást hajtottak végre és 257 egyént tartóztattak le az Európai Únió területen ilyesfajta bűncselekmények kapcsán. Szélsőbaloldali és anarchista terrorista támadásra 2012-ben az EU-ban 18

esetben került sor, és 24 személyt tartóztattak le négy úniós tagállamban. Az olasz anarchistákhoz egyre több erőszakos cselekmény köthető, amelyekhez lőfegyverek használata is társul. Mindazonáltal 2010 óta a szélsőbaloldali terrorizmus vonatkozásában is csökkenő tendencia tapasztalható. Szélsőjobboldali támadást két esetben regisztráltak 2012-ben, és tíz embert tartóztattak le. A szélsőjobboldal megerősödéséhez tevőlegesen és erőteljesen hozzájárul az Internet, a közösségi média. Veszélyforrást jelentenek a birtokukban lévő fegyverek.

A terrorizmus finanszírozása

Amikor terrorfinanszírozásáról beszélünk, alapvetően három dologra gondolhatunk:

- műveleti költségekre: ez alapvetően a merénylet kivitelezésének a költsége,
- adminisztratív vagy működési költségekre: ez magának a terrorszervezetnek, a network-nek a fenntartása,
- a merénylők családtagjainak a dotációja.

A terrorista csoportok számára a legfontosabb az adminisztratív, azaz a működési költségek biztosítása, mert ha arra nincs meg a pénz, akkor a szervezet széthullik. Egy-egy merénylet műveleti költsége viszont döbbenetesen alacsony ahhoz képest, amilyen következményekkel jár. Sok száz halottal és sebesülten járó merényletet is lehetséges 10-20 ezer dollárból kivitelezni. Közismert, hogy szeptember 11. 4-500 ezer dollárba került, a bali robbantás 20-35 ezer, a madridi amerikai becslés szerint 10 ezer dollárba (a spanyol hírszerzés szerint 60 ezer dollárba, de ez mindegy is, mert ha tíz, ha hatvan, az összeg mindenképpen triviális a sok száz halotthoz képest, akiket maga után hagyott). A finanszírozáshoz szükséges összeg nagyságát a szervezeti struktúra határozza meg. A hierarchikusan felépülő szervezet fenntartása jóval drágább, mint az önmagukat is finanszírozni képes, diverzifikálódott hálózatok ellátása forrásokkal. Az önfenntartó, a központi irányításról leszaka-

dó sejtek nem igen képesek globális horderejű cselekményeket végrehajtani. Ami az öngyilkos merénylők családtagjainak a dotációját illeti, akár egyszeri összegként, akár életjáradékként, nem növeli meg jelentősen a költségeket, mivel az öngyilkos merénylők jelentős része gazdag vagy legalábbis jómódú családból származik. Másrészt sok esetben számíthatnak adományokra: Szaddam Husszein például 25 ezer dolláros sikerdíjat fizetett öngyilkos merénylők hozzátartozóinak. A szeptember 11-i támadás volt az utolsó olyan merénylet, amelyet teljes egészében az al-Kaida finanszírozott; 2002-re a globális finanszírozás kifulladt. A mai robbantások döntő többsége önfinanszírozó csoportok akciójának tekinthető. Más szóval, magának a terrorizmusnak a diverzifikációjával együtt a finanszírozás diverzifikációja is megkezdődött.

Terrorfinanszírozás forrása lehet a legális kereskedelem. Bin Ladennek például Szudánban 30 cége működött 3000 alkalmazottal. Manapság a legkiképzettebb terrorista csoportok már arra is képesek, hogy alvó ügynököket, vakondokat telepítsenek nagy állami cégekbe, intézményekbe, akik évekig nem csinálnak semmit, adatokat gyűjtenek. Amikor kell, akkor aktiválják őket.

A másik fő forrás a szervezett bűnözés. A szervezett bűnözés fontos piacának tekinti a terrorizmust; és sokszor a szervezett bűnözés jelenti a terrorizmus anyagi és technikai utánpótlását. Közismert, hogy elsősorban kábítószer-kereskedelemre, emberrablásra, embercsempészetre gondolhatunk. Talán egyetlen adat: az Europol legfrissebb becslése szerint mintegy 3600 szervezett bűnözői csoport működik az Európai Unió területén, és ezek potenciálisan, az egymásrataltság függvényében mind terrorfinanszírozóvá is válhatnak. Szerencsére a CBRN anyagok vonatkozásában ez a kereskedelem még nem bontakozott ki. A nukleáris eszközök terén nem ismerünk konkrét eseteket, csak idejében meghúsított kísérleteket. De működő kapcsolatról, szervezett bűnözés és terrorizmus között, a radiológiai, biológiai vagy a vegyi anyagok kereskedelmét illetően sem beszélhetünk.

Az egyik legfőbb kihívásként említhetők, amivel a terrorelhárítás a finanszírozás felderítésében szembenéz azok a non-profit egyesületek, nem-

kormányzati szervezetek (non-governmental organizations, NGO-k), amelyek gyakran jótékonyági fedőszervként működve terrorista csoportokhoz juttatnak el komoly összegeket. A terrorelhárítás kardinális feladata, hogy képes legyen azonosítani az efféle adományok igazi forrásait. A leleplezés rendszerint a pénzmosás módozatainak a felderítésén keresztül történik. A klasszikus pénzmosás és a terrorfinanszírozást szolgáló pénzmosás között van azonban egy lényegi különbség. A hagyományos pénzmosás célja, hogy egy már elkövetett cselekményből származó fekete pénzt bevonjanak a legitim pénzügyi rendszerekbe. A terrorista csoportok azonban azért futtatják át a pénzt legális vagy legálisnak látszó szervezeteken, hogy az összeget eljuttassák olyan csoportokhoz, akik abból finanszírozhatják cselekményeiket. Ezek döntően olyan jótékonyági szervezetek, amelyek a válságövezetekbe utazva működnek látszólag humanitárius tevékenység fedésében. A megelőzés és a felderítés számára problémát jelent egyrészt az, hogy nagyon gyakran ernyőszervezetek alatt működnek úgy, hogy maga az ernyőszervezet legitim. A másik probléma pedig adatvédelmi: az NGO-k sokasága nyilván valóban az, aminek látszik. Ha őket is monitoring alá vennék a rendvédelmi szervek – amit egyébként az Európai Unióban sokan forszíroznak –, ellenőrzésük komoly adatvédelmi aggályokat gerjesztene. Magánszemélyek adományaival kapcsolatban például az USA-ban figyeltek fel arra, hogy mivel adójóváírással jár számos ilyesfajta szponzoráció, az emberek nem vizsgálják meg, hogy valójában milyen szervezet az, akinek adományoznak. Kínálkozó példa az úgynevezett Nemzetközi Szolidaritási Mozgalom, amely rengeteg pénzt szedett be turizmus-támogatás és különféle vallások kölcsönös megismertetésének a fedőtörténetével, miközben kifejezetten terrorfinanszírozási küldetést töltött be.

Lehetne még néhány szót ejteni arról, amikor terrorszervezeteket államok támogatnak. Az államok terrorfinanszírozó szerepével kapcsolatban azonban felmerülnek olyan kérdések, amelyek sokkal inkább erkölcsi és világszemléleti, mintsem rendvédelmi természetűek. A merényleteket elkövető vagy megkísérlő tálibok joggal számítanak terroristáknak; rejtett támogatásuk

is joggal minősül terrorfinanszírozásnak. Ugyanakkor azonban köztudomású, hogy ugyanezeket a tálibokat, amikor anno Afganisztánban ugyanolyen eszközökkel támadták a szovjet katonákat, mint most a NATO katonáit, a CIA képezte ki, azaz az USA támogatta. Akkoriban azonban nem tekintette őket a világ terroristáinak. Az államokkal szembeni fellépés persze túlmutat a terrorelhárítás mozgásterén; noha reálisan számolni kell azokkal a rejtett dotációkkal, amelyek államoktól érkeznek különböző terrorista csoportokhoz.

A világ hét vezető ipari országa, az Európai Közösség és nyolc másik állam részvételével 1989-ben megalapította a Pénzügyi Akció Munkacsoport-ot (Financial Action Task Force, FATF). A FATF ajánlásai kezdetben kizárólag azt tűzték ki célul, hogy megakadályozzák a bankokon és a pénzintézeteken át történő pénzmosást. Mára azonban az FATF a terrorizmus finanszírozásának megakadályozására komplex nemzetközi normarendszert dolgozott ki, és 2012 februárjában elfogadott egy sor új ajánlást. Ajánásaik között szerepel:

1. A normarendszer implantálása az uniós tagállamok jogrendszerébe
2. A pénzmosás és általában a terrorizmus finanszírozásának bűncselekménnyé nyilvánítása, egységesen a tagállamokban, a megfelelő jogharmonizációs eljárások végrehajtásával.
3. A terrorfinanszírozásra szolgáló vagyonok zárolása és lefoglalása minden tagállamban.
4. A gyanús pénzügyi tranzakciók jelentésének a kötelezettsége. A tagállamoknak kötelezniük kell a pénzintézeteiket, hogy a pénzügyi tranzakciókhoz minden esetben csatolják a feladó azonosíthatóságára szolgáló adatokat (név, számlaszám, a küldemény célja).
5. Külön figyelmet kell fordítani a nem elektronikus uton történő pénzátutalásokra.
6. Készpénz futárok ellenőrizhetősége. A tagállamoknak elsősorban a bejelentési kötelezettség előírásával és elmulasztásának a szankcionálásával biztosítani kell azt, hogy minden, a határon átlépő készpénz- és értékpapír- szállítmány nyomonkövethető és azonosítható legyen.

7. Nemzetközi kooperáció szorgalmazása, folyamatos információcsere, közös szabályrendszer kidolgozása.

8. Non-profit szervezetek pénzügyi tevékenységének az átláthatóságát garantáló eljárások biztosítása. A megelőzés érdekében célszerű megkövetelni, hogy a non-profit szervezetek maximálisan átláthatóan működjenek, kizárólag hivatalos bankszámlákat használjanak, és az átutalásokat ellenőrizhető csatornákon bonyolítsák.

Az ajánlásokkal összhangban a résztvevő országokban Pénzügyi Hírszerző Egységek (FIU) létrehozására került sor. Minden uniós tagállamnak létre kell hoznia egy pénzügyi hírszerző egységet (FIU), amely felel az olyan információk átvételéért, igényléséért, elemzéséért, és az illetékes hatóságokkal történő megosztásáért, amelyek pénzmosással, illetve terrorizmus finanszírozásával állhatnak kapcsolatban. A tagországoknak biztosítaniuk kell a FIU számára a feladatai ellátásához szükséges forrásokat, valamint azt, hogy a FIU hozzáférhessen minden szükséges pénzügyi, igazgatási és nyomozati információhoz. Az irányelv hatálya alá tartozó intézmények és személyek késlekedés nélkül kötelesek a gyanús ügyletekről bejelentést tenni a FIU-nak.

Az Európai Tanács a pénzügyi átláthatóságot célzó állásfoglalása alapján az Európai Bizottság még 2005-ben javaslatot tett a non-profit szervezetek és ernyő-szervezetek átvilágíthatóságára – de ez mai napig nem intézményesült. A Bizottság tanulmányokat rendelt a tagállamok helyzetéről. Az első tanulmány 2008-ban jelent meg, azzal a következtetéssel, hogy az NGO-kal kapcsolatos vád és feltevés nem elég megalapozott. 2010-ben, majd 2011-ben a Bizottság nyilvános konzultációt kezdeményezett a fő résztvevőkkel. Az Europol is éves értékeléseiben (TE-SAT) közzétesz a non-profit szervezetek és a terrorizmus kapcsolataira vonatkozó megállapításokat. Az Europolnak itt is központi szerepe van a tagállami tapasztalatok és stratégiák összehangolásában és koordinálásában, valamint a közös standardek kimunkálásában. Az EU Hírszerzési Központja is végez folyamatos fenyegetés-értékeléseket a terrorfinanszírozás csatornáiról, szereplőiről és várható trendjeiről. A nem-

zetközi normák 2012 februárjában közzétett módosítása nyomán az Európai Bizottság úgy döntött, hogy a szükséges módosítások beillesztése érdekében haladéktalanul aktualizálja az uniós jogi keretet. A jogi előírások javasolt frissítését az Európai Parlamentnek és a Miniszterek Tanácsának rendes jogalkotási eljárás keretében kell majd elfogadnia.

Dr. Hankiss Ágnes képviselő, Európai Parlament
az EP Biztonsági és Védelempolitikai Albizottság
Néppárti Kiberbiztonsági Tanácsadó Testület tagja